

УДК 004.4

В.І. Межуєв

Бердянський державний педагогічний університет

**ВІДНОВЛЕННЯ ТРИВИМІРНИХ ОБ'ЄКТІВ ЗА ЇХ СЛІДАМИ НА СИСТЕМІ
ВЗАЄМНО ПЕРПЕНДИКУЛЯРНИХ ПЛОЩИН
ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРФЛЕТАЦІЇ ФУНКЦІЙ**

У статті висвітлюється метод відновлення структури тривимірних об'єктів за їх слідами на системі взаємно перпендикулярних площин. Метод використовує оператори інтерполяції, побудовані на основі інтерфлетації функцій. Наводяться результати практичного застосування методу з метою реконструкції тривимірного зображення людського мозку за системою його паралельних перетинів.

відновлення тривимірних об'єктів; інтерфлетація функцій; тривимірні перетворення

1. Постановка проблеми

У практиці дослідження томографічних зображень часто виникає задача за відомою сукупністю перетинів отримати зображення тіла у довільному

перетині [1]. Така задача, наприклад, виникає у медицині та біології при дослідженні кори головного мозку людини або ж піддослідних тварин. Як правило, інформація про властивості тіла у даних перетинах отримується у вигляді фотографічних зобра-

жень, які поступають у пам'ять комп'ютера з томографа у растровому форматі (тобто файлів з розширенням *bmp* – від англ. *bitmap* – бітова карта).

Растровий формат томографічних зображень є зручним для математичної обробки, у даному випадку кожній точці дисплею ЕОМ з координатами (x, y) ставиться у відповідність функція інтенсивності кольорового зображення за тою або іншою моделлю кольору (наприклад, *RGB*, *СМУВ*, *HSB* моделями).

У даній роботі пропонується метод отримання розподілу деякої фізичної характеристики $u(x, y, z)$ внутрішньої структури тривимірного тіла (наприклад, його щільності) у довільному перетині. Тіло ми будемо вважати без обмеження загальності метода повністю розміщеним в одиничному кубі $D = [0,1]^3$.

Джерелом інформації про функцію $u(x, y, z)$, тобто внутрішню структуру тіла, будемо вважати її сліди на системі взаємно перпендикулярних площин:

$$x = i/M_1, i = \overline{0, M_1}; \quad y = j/M_2, j = \overline{0, M_2}; \\ z = k/M_3, k = \overline{0, M_3},$$

тобто набір функцій

$$u(i/M_1, y, z), \quad i = \overline{0, M_1}; \\ u(x, j/M_2, z), \quad j = \overline{0, M_2}; \quad u(x, y, k/M_3), \quad k = \overline{0, M_3}.$$

Для відновлення внутрішньої структури тіла ми використовуємо оператори сплайн-інтерполяції O_1, O_2, O_3 функції u за змінними x, y, z відповідно:

$$O_1 u(x, y, z) = \sum_{i=0}^{M_1} Sp_{M_1, i}(x) u(i/M_1, y, z); \\ O_2 u(x, y, z) = \sum_{j=0}^{M_2} Sp_{M_2, j}(y) u(x, j/M_2, z); \quad (1) \\ O_3 u(x, y, z) = \sum_{k=0}^{M_3} Sp_{M_3, k}(z) u(x, y, k/M_3),$$

де $Sp_{M_1, i}(x)$ – базисні сплайни степеня m ($m = 1, 2, 3$) із такими властивостями:

$$Sp_{M_1, i}(p/M_1) = \delta_{i,p}, \quad i, p = \overline{0, M_1}.$$

Аналогічно визначаються також сплайни $Sp_{M_2, j}, Sp_{M_3, k}$.

Інтерлінація функцій багатьох змінних – це відновлення цих функцій за допомогою їх слідів і слідів їх часткових похідних (або деяких інших диференціальних операторів) даного порядку на системі ліній. Інтерфлетация функцій багатьох змінних – це відновлення цих функцій за допомогою їхніх слідів і слідів їхніх часткових похідних (або деяких інших диференціальних операторів) даного порядку на системі поверхонь (в окремому випадку на площинах). Інтерлінація і інтерфлетация – природне узагальнення інтерполяції функцій багатьох змінних [2].

Оператор сплайн-інтерфлетация

$$Lu(x, y, z) = \begin{pmatrix} O_1 + O_2 + O_3 - O_1 O_2 - O_1 O_3 \\ O_1 O_2 - O_2 O_3 + O_1 O_2 O_3 \end{pmatrix} u(x, y, z) \quad (2)$$

має наступні властивості

$$Lu(i/M_1, y, z) = u(i/M_1, y, z); \quad i = \overline{0, M_1}; \\ Lu(x, j/M_2, z) = u(x, j/M_2, z); \quad j = \overline{0, M_2}; \quad (3) \\ Lu(x, y, k/M_3) = u(x, y, k/M_3); \quad k = \overline{0, M_3}.$$

Доведення (3) наводиться у [2].

У реальному випадку, якщо експериментальні дані задані з похибкою (що як раз і має місце у даній роботі) виконується наступна теорема.

Теорема. Якщо експериментальні дані

$$\tilde{u}(i/M_1, y, z), \quad i = \overline{0, M_1};$$

$$\tilde{u}(x, j/M_2, z), \quad j = \overline{0, M_2}; \quad \tilde{u}(x, y, k/M_3), \quad k = \overline{0, M_3}$$

задані із максимальною похибкою ε , а ψ – випадкова величина рівномірно розподілена в області D тобто

$$\tilde{u}_{1,i}(y, z) = u(i/M_1, y, z) + \varepsilon\psi, \quad i = \overline{0, M_1}; \\ \tilde{u}_{2,j}(x, z) = u(x, j/M_2, z) + \varepsilon\psi, \quad j = \overline{0, M_2}; \\ \tilde{u}_{3,k}(x, y) = u(x, y, k/M_3) + \varepsilon\psi, \quad k = \overline{0, M_3},$$

то оператор

$$L\tilde{u}(x, y, z) = \\ = \begin{pmatrix} O_1 + O_2 + O_3 - O_1 O_2 - O_1 O_3 \\ -O_2 O_3 + O_1 O_2 O_3 \end{pmatrix} \tilde{u}(x, y, z)$$

буде мати похибку

$$Ru(x, y, z) = u(x, y, z) - L\tilde{u}(x, y, z),$$

яка задовольняє наступному співвідношенню:

$$\|Ru\|_{C(D)} = O(M_1^{-m-1} M_2^{-m-2} M_3^{-m-3}) + O(\varepsilon).$$

Доведення.

$$Ru(x, y, z) = u(x, y, z) - L\tilde{u}(x, y, z) = \\ = u(x, y, z) - L(u(x, y, z) + \varepsilon\psi(x, y, z)) = \\ = u(x, y, z) - L(u(x, y, z)) - \varepsilon L\psi(x, y, z).$$

З цієї тотожності випливає нерівність $\|Ru\|_{C(D)} \leq \|u - Lu\|_{C(D)} + \varepsilon \|L\psi\|_{C(D)}$ з якої і отримується доведення.

2. Практична реалізація

Практична реалізація метода сплайн-інтерфлетация була здійснена нами на мові *C++* у системі візуального програмування *Builder 6.0* з метою реконструкції тривимірного зображення людського мозку за системою його паралельних перетинів. Програма *Brain Reconstruction* працює в операційних середовищах Windows 98, 2000, XP.

Зовнішній вигляд та інтерфейс програми *Brain Reconstruction* зображений на рис. 1.

Вхідними даними програми *Brain Reconstruction* є сукупність рисунків (файлів у растровому форматі *bmp*), що зображають перетини тіла у системі взаємно перпендикулярних площин

$$x = x_i, y = y_j, z = z_k, \quad i = \overline{1, M_1}, j = \overline{1, M_2}, k = \overline{1, M_3}.$$

За цією сукупністю файлів будується тривимірний масив рисунків *Pictures*, причому ознакою на-

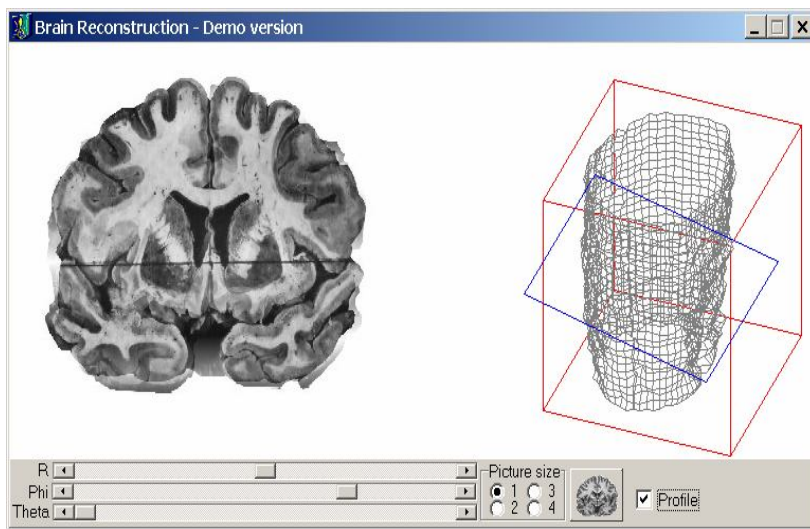

Рис. 1. Зовнішній вигляд та інтерфейс програми *Brain Reconstruction*

лежності файла до однієї з трьох систем паралельних перетинів є його назва (наприклад, x1.bmp, x2.bmp, x3.bmp – рисунки, що зображають перетини тіла у перпендикулярній осі OX площині).

Запропонований метод є загальним та дозволяє відновлювати структуру тривимірного тіла при різних довільних відстанях між паралельними перетинами. Але з метою спрощення алгоритму та максимально наближення до практики сканування томографічних зображень (технічно простіше отримати перетини із сталим кроком) вважається, що відстань між перетинами є однаковою для будь-якої із систем площин. Вхідні дані повинні знаходитися у той же папці, де розташований файл *Brain.exe*. Програма зчитує всі файли рисунків, що відповідають наступним критеріям:

1. Назва файла повинна починатися з латинських букв x, y або z, що відбиває належність рисунка до однієї з систем взаємно перпендикулярних площин.

2. Наступними символами повинні бути арабські цифри, що слугують для визначення порядкового номера рисунка у відповідній системі площин.

Всі знайдені коректні файли (тобто файли, що відповідають стандарту BMP) заносяться у тривимірний масив рисунків, а їх кількість у відповідні змінні M_1, M_2, M_3 .

Оператори сплайн-інтерфлетачії реалізовані у програмі у виді окремих функцій O1, O2, O3, O12, O13, O23, O123, параметрами яких є змінні x, y, z підвищеної точності (типу *long double* мови C++).

Функції O12, O13, O23, O123 використовують значення, що повертають операторні функції O1, O2, O3. Кожна із функцій O1, O2, O3 здійснює обчислення номерів найближчих до точки із координатами x, y, z шарів i, j, k та за цими номерами звертається до конкретних елементів тривимірного масиву рисунків. Наприклад, якщо обчислений номер шару i, то звертання до елемента тривимірного масиву *Pictures* здійснюється у C++ *Builder* наступним чином:

Pictures[1][i]->Canvas->Pixels[x][y].

Розкриємо сутність наведеного виразу. Кожна форма C++ *Builder* має полотно (англ. *canvas*) для рисування, що, у сутності, є двовимірним масивом пікселів (від англ. *picture elements* – елемент зображення) *Pixels[m][n]*, де m, n – ширина та висота робочої поверхні форми.

Кожному елементу цього масиву, в свою чергу, поставлений у відповідність атрибут, тобто колір. Відзначимо, що при програмуванні у C++ *Builder* використовується RGB модель кольору, відповідно до якої будь який колір можна зобразити як суперпозицію трьох базових кольорів – червоного (*Red*), зеленого (*Green*) та синього (*Blue*).

(*Green*) та синього (*Blue*).

Кожна з компонент кольору – *Red*, *Green* або *Blue* задається у C++ *Builder* одним байтом, тобто може відбивати $2^8 = 256$ відтінків кольору (значення інтенсивності змінюється від 0 до 255, число 255 відбиває колір найбільшої інтенсивності). Кількість кольорів, що можна задати трьома байтами складає $256^3 = 16\,777\,216$, що близько до кольорової здатності людського ока (ця модель має назву *True Color*).

Для подальшого викладу зручно перейти у шістнадцятиричну систему числення, ознакою якої на мові C++ є комбінація символів 0x. Повністю установлені байти (FF) свідчать про найбільшу інтенсивність відповідної компоненти кольору (табл. 1).

Таблиця 1

Значення байт кольорів у моделі RGB

Колір	1 байт	2 байт	3 байт	Значення
Червоний	00	00	FF	0x0000FF
Зелений	00	FF	00	0x00FF00
Синій	FF	00	00	0xFF0000

Таким чином, 0xFFFFFF є значенням кольору із найбільшою інтенсивністю (тобто білим кольором), 0x000000 є значенням чорного кольору. Діапазон між 0x000000 та 0xFFFFFF з рівними значеннями кожного з компонентів кольору дозволяє оперувати відтінками сірого (наприклад, 0x111111 або 0xAAAAAA). Особливість комп'ютерної реалізації операторів O1, O2, O3 полягає у необхідності дії на кожен з RGB компонент кольору окремо. Таким чином, у функціях O1, O2, O3 здійснюється виділення окремих компонент кольору в даній точці. Наприклад, вираз

Pictures[3][k]->Canvas->Pixels[x][y]&0x0000FF здійснює виділення червоної компоненти кольору з пікселя, що відноситься до перпендикулярної осі OZ k-ї площини та має екранні координати x, y. Для виділення окремого байту (компоненти кольору) використовується арифметична операція мови C++ “&” (&), що обнуляє значення всіх інших байтів, крім

заданого другим операндом (у нашому прикладі це 0x000000FF). Для пояснення дії цієї операції перейдемо у двійкову систему числення. Наприклад, ми маємо наступне значення кольору у двійковому форматі 10101010101010101010. Відзначимо, що $000000FF_{16} = 000000000000000011111111_2$ (кожен байт задається 8 двійковими цифрами, тобто для завдання кольору як сукупності трьох компонентів використовуються загалом 24 розряди). Завдання окремої цифри у шістнадцятиричному форматі потребує 4 біта.

Здійснимо арифметичну операцію і (&) між двома байтами:

```
101010101010101010101010
000000000000000011111111
000000000000000010101010
```

Таким чином, здійснюється виділення компоненти кольору (у даному випадку крайнього правого байту – червоної компоненти).

Оперування з іншими компонентами кольору потребує їх зсуву на місце крайнього правого байту, для чого використовується бітова операція зсуву мови C++ “>>”. Наприклад, для зеленої компоненти кольору маємо

```
(Pictures[3][k]->Canvas->
Pixels[x][y]&0x0000FF00)>>8,
```

де останнім операндом операції >> є кількість біт, на які здійснюється зсув значення.

Після проведення підрахунків із окремих компонентів знову формується значення кольору, для чого відповідні байти зсуваються на своє місце:

```
Color = R + (G<<8) + (B<<16).
```

3. Реалізація тривимірної графіки

Задача побудови перспективного зображення зводиться до перетворення сукупності координат реального об'єкта в екранні координати. Цей процес здійснюється в два етапи:

1. Реальні координати точки (x, y, z) за допомогою *видового перетворення* трансформуються у видові координати (x_v, y_v, z_v) .

2. Видові координати (x_v, y_v, z_v) за допомогою *перспективного перетворення* трансформуються в екранні координати (x_e, y_e) .

Для виконання видових перетворень задаються місцеположення всіх точок об'єкта у світовій системі координат та точка спостереження, що збігає з оком спостерігача.

Для того, щоб одержати зображення тривимірного об'єкта на екрані ЕОМ потрібно спроектувати його на площину. З цією метою вводиться видова система координат, в якій об'єкт проектується на площину $X_v O_v Y_v$, а вісь $Z_c O_c$ визначає напрямок спостереження (рис. 2).

Точку спостереження зручно визначати в сферичній системі координат за такими параметрами: θ – кут, що складає з віссю OX проекція лінії спостереження на площину XOY ; φ – полярний кут, що складає лінія спостереження з віссю OZ ; ρ – відстань до точки спостереження. Саме трійка цих величин (θ, φ, ρ) є вхідними параметрами інтерфейсу

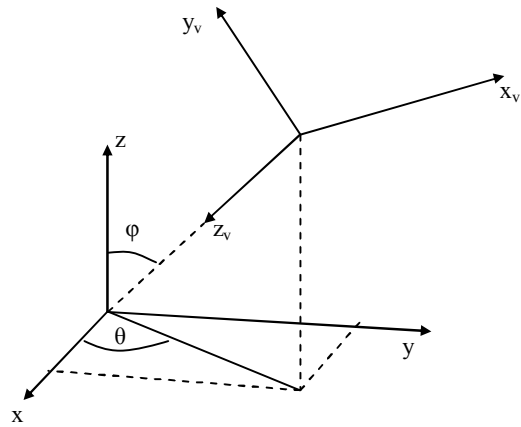

Рис. 2. Визначення точки спостереження у тривимірному просторі

програми *Brain Reconstruction* (рис. 1). За цими даними програма здійснює видові перетворення та проектує зображення зрізу мозку на екран ЕОМ.

Нехай положення точки в тривимірному просторі задається координатами (x, y, z) . Тоді видове перетворення можна записати у формі:

$$|x_v y_v z_v 1| = |x y z 1| \cdot V,$$

$$\text{де } V = \begin{pmatrix} -\sin \theta & -\cos \varphi \cos \theta & -\sin \varphi \cos \theta & 0 \\ \cos \theta & -\cos \varphi \sin \theta & -\sin \varphi \sin \theta & 0 \\ 0 & \sin \varphi & -\cos \varphi & 0 \\ 0 & 0 & \rho & 1 \end{pmatrix}.$$

Координати x_v і y_v точки об'єкта можна використовувати для побудови зображення на екрані, у цьому випадку буде отримана *ортогональна* проекція, коли кожна точка об'єкта P проектується в точку P' проведенням лінії, перпендикулярної площини XOY (або ж, іншими словами, паралельній лінії спостереження). Така проекція має місце при віддаленні точки спостереження в нескінченність, при цьому рівнобіжні лінії тривимірного об'єкта залишаються рівнобіжними і на його проекції.

Висновки

В даній роботі висвітлюється метод відновлення структури тривимірних об'єктів за їх слідами на системі взаємно перпендикулярних площин, що використовує оператори інтерполяції, побудовані на основі інтерфлетації функцій. Практично даний метод був використаний з метою реконструкції тривимірного зображення людського мозку за системою його паралельних перетинів.

Список літератури

1. Крейн С.Г., Петунин Ю.И., Семенов Е.М. *Интерполяция линейных операторов*. – М.: Наука, 1978. – 400 с.
2. Литвин О.М. *Интерлинация функций та деякі її застосування*. – Х.: Основа, 2002. – 544 с.
3. Наттерер Ф. *Математические аспекты компьютерной томографии*. – М.: Мир, 1990. – 286 с.

Надійшла до редколегії 15 01.2007

Рецензент: д-р фіз.-мат. наук, проф. В.В.Кідалов, Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ.